

การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย
ไปสู่การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลก
A Call for Paradigm Shift of English Language Teaching in Thailand
to Teaching Global Englishes

พระอุดมธีรคุณ (ภาวัต วิสุทเธสโก (แสวงดี)¹ จตุพล ภูละกอ²

1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาโคราช
bhawatkorat@hotmail.com

2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
iamjaph@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและการเปลี่ยนแปลงของกระแสการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย พร้อมทั้งปัญหาที่คาดว่าประเทศไทยน่าจะกำลังเผชิญและการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการวางนโยบายและเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: การสอนภาษาอังกฤษ, ปัญหา, นโยบาย, การประยุกต์ใช้

Abstract

This article aims at providing the view and changes of the trend in English Language Teaching (ELT) in Thailand including challenges that Thailand is supposed to face and possible solution which is beneficial for providing some though in policy setting and practical application of ELT in Thailand.

Keywords: English teaching, Problem, Policy, Application

บทนำ

ยุคสมัยหนึ่งเราอาจยึดมั่นหรือได้ยอมรับว่า การสื่อสารภาษาอังกฤษหรือการเรียนภาษาอังกฤษนั้นจะต้องยึดสำเนียงอังกฤษ หรืออเมริกันเท่านั้น หรือเน้นการเรียนการใช้ไวยากรณ์ที่เข้มงวด จึงมักจะมีคำถามตามมาอยู่เรื่อยๆว่า ภาษาอังกฤษที่คุณพูดอยู่นั้นเป็นสำเนียงของอังกฤษหรืออเมริกัน หรือใช้ภาษาอังกฤษถูกต้องตามหลักไวยากรณ์หรือไม่ และใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเรียนไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ดังที่จะเห็นได้โดยทั่วไปในยุคก่อนหน้านี้ ซึ่งไม่น่าจะถือว่าเป็นเรื่องแปลกแต่อย่างใด เนื่องจากว่าบริบทที่เราใช้ภาษาอังกฤษอยู่ในขณะนั้นเรามักจะใช้ภาษาอังกฤษกับเจ้าของภาษาหรือประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเป็นหลัก แต่เนื่องจากบริบทของการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้เปลี่ยนไปโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่ไม่ได้มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองหรือเป็นภาษาราชการ ประชากรโลกจะมีการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้นกับประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ ตัวอย่างเช่นประเทศไทยซึ่งไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร ประเทศไทยไม่ได้แค่ติดต่อสื่อสารกับกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเป็นหลักหรือเจ้าของภาษาเท่านั้น แต่ยังต้องใช้ภาษาอังกฤษติดต่อสื่อสารกับกลุ่มประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแรกหรือภาษาราชการอีกด้วย เช่น เราใช้ภาษาอังกฤษติดต่อกับคนกัมพูชา คนญี่ปุ่น คนเกาหลี คนมาเลเซีย เป็นต้น มีการคาดการณ์ว่ามีแนวโน้มที่จะขยายหรือเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อติดต่อสื่อสารกับกลุ่มประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นสิ่งที่เราปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นด้วยบริบทของสังคมและภาษาที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป เราจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและ

จำเป็นต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนี้ให้ได้ เพื่อให้ก้าวทันกับสถานการณ์บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของภาษา ฉะนั้นแนวคิดของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงผู้คนฝั่งตะวันตกกับตะวันออกหรือแม้แต่คนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันเองก็ตามอย่างที่เราพยายามจะปฏิเสธเอาไว้ แต่ก็ไม่ได้สามารถที่จะปฏิเสธได้

ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นที่ซึ่งสิ่งต่างๆ ได้มีการพัฒนาการจนสามารถเชื่อมถึงกันได้หมดทุกที่ไม่ว่าเราจะอยู่ในสถานที่ใดก็ตาม ไม่มีข้อยกเว้นแม้แต่สิ่งที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันอย่างเช่นภาษา มนุษย์ติดต่อสื่อสารกันโดยใช้ภาษา ด้วยการขยายตัวเพิ่มจำนวนของคนใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสารกัน ภาษาอังกฤษถือว่าเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดภาษาหนึ่ง การขยายตัวของภาษาอังกฤษนั้นได้ส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมไปถึงประเทศไทยด้วย สำหรับประเทศไทยแล้ว ความสำคัญของภาษาอังกฤษสามารถเห็นได้จากตัวขับเคลื่อนหลายๆ ประการ ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษาและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางสำหรับใช้ในการติดต่อ ทั้งนี้ประเทศไทยได้พยายามอย่างหนักมาโดยตลอดในการที่จะพัฒนาประชากรของประเทศให้มีขีดความสามารถหรือศักยภาพในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อให้พลเมืองไทยได้มีขีดความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการติดต่อสื่อสาร

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การสอนภาษาอังกฤษ

เนื่องจากภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในบริบทที่หลากหลายซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบท ดังนั้นจึงได้มีนักวิจัยในสายการสอนภาษาได้พยายามนำเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการสอนภาษาอังกฤษจากการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศหรือการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ให้มาเป็นการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลก ทั้งนี้เนื่องด้วยว่ามีจำนวนของคนผู้ใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการติดต่อสื่อสารทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (Bolton, 2013; Galloway, 2014) ในการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาโลกนั้นไม่ได้เน้นถึงการให้เจ้าของภาษาเป็นแบบหรือโมเดลหลัก (Wang, 2013) แต่จะเน้นถึงความเข้าใจในภาษาที่ได้สื่อสารออกไป (intelligibility of language) ซึ่งจะทำให้เป็นการเพิ่มโอกาสให้กับประชากรโลกได้ติดต่อสื่อสารกันด้วยความหลากหลายของภาษาอังกฤษ (varieties of English)

ผลจากการขยายตัวของการสอนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาโลกในทั่วโลกนั้น เราไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้เลยว่าประเทศไทยเราจะต้องพบเจอกับความท้าทายที่สำคัญในหลายๆ ประการด้วยกัน ตามที่ Kachru ได้แบ่งประเทศต่างตามรูปแบบของการใช้ภาษา ประเทศไทยนั้นได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม Expanding Circle ซึ่งจะมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศและผู้ใช้ภาษาส่วนใหญ่นั้นจะเป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา

ปัญหาในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การสอนภาษาอังกฤษที่ประเทศไทยกำลังเผชิญ

การนำเอาแนวความคิดการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญดังต่อไปนี้

ประการแรก ประเทศไทยยังไม่มีหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นปัญหาที่หนักมากสำหรับครูผู้สอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกด้วย ในส่วนของหลักสูตรนั้นจะทำหน้าที่เหมือนแนวทางและระเบียบที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งที่จะสอนหรือสิ่งที่จะต้องเรียนและวิธีการที่จะวัดผล มาตรฐานรายวิชา วิธีการสอนและการวัดผล ประเทศไทยเองมีหลักสูตรระดับชาติซึ่งมุ่งที่จะปฏิรูปการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษในการศึกษาระดับพื้นฐานซึ่งจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวความคิดการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกนั้นยังไม่ได้ได้รับการบรรจุเข้าไปในหลักสูตร ซึ่งหากปราศจากการบรรจุเข้าไปในหลักสูตรเสียแล้วก็จะยิ่งก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติอย่างมากมาย

สำหรับแนวทางการแก้ไขที่เป็นไปได้สำหรับปัญหานี้ควรที่จะเริ่มจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรตั้งให้มีคณะกรรมการในการทำวิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกซึ่งให้สอดคล้องกับบริบท มีการระดมสมองจากหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้กำหนดหรือสร้างหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลก ซึ่งประเด็นนี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากอันเนื่องมาจากจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับหลายๆเรื่องหรือหลายๆหน่วยงาน เช่น เกี่ยวกับงบประมาณและเวลาเป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี การสร้างหรือการกำหนดให้มีหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลกนั้นก็เป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่ควรทำเป็นอันดับแรกๆ

ปัญหาประการที่สองที่ประเทศไทยกำลังเผชิญคือการขาดแคลนครูสอนวิชาภาษาอังกฤษที่มีคุณสมบัติพร้อม ซึ่งตัวครูเองถือว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนของนักเรียน (Geringer, 2003) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาของการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยทำให้ทราบว่าประเทศไทยเองได้ขาดแคลนครูสอนภาษาอังกฤษที่มีคุณสมบัติพร้อมแทบจะทุกระดับชั้นของระบบการศึกษาเลยทีเดียว (Noom-ura, 2013) แต่อย่างไรก็ดี ประเทศไทยเองยังไม่ได้มีการเตรียมครูสอนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อสอนในบริบทที่เป็นระดับโลกอย่างเห็นได้ชัดเจน

ในการจัดการกับปัญหาประเด็นที่สองนั้นจะขอเสนอวิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขไว้สองประเด็นได้แก่ การจัดทำมีการฝึกอบรมครูปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง และการกำหนดมาตรฐานการผลิตครูสอนภาษาอังกฤษที่มีความสอดคล้องกับบริบท ในประเด็นที่เกี่ยวกับครูปฏิบัติการสอนอยู่แล้วซึ่งส่วนมากเป็นครูที่ไม่มีคุณสมบัติทั้งในเรื่องของความรู้ในตัวของภาษาอังกฤษเองและวิธีการสอนที่เพียงพอ แนวทางการแก้ไขที่เป็นไปได้ดูเหมือนจะเป็นการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อยกระดับมาตรฐานให้ถึงระดับที่เป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งควรจะมีการจัดการอบรมให้ทั้งในเรื่องของเนื้อหาวิชาที่จะสอนและเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความรู้ในเนื้อหาของภาษาอังกฤษ ควรจะมีการทำให้มั่นใจว่าครูปฏิบัติการสอนวิชาภาษาอังกฤษทุกคนนั้นมีศักยภาพหรือมีความรู้มากพอในเรื่องของเนื้อหาภาษาอังกฤษและทักษะที่สำคัญของภาษาอังกฤษด้วย อีกอย่างหนึ่งสำหรับการผลิตครูที่จะมาเป็นครูสอนวิชาภาษาอังกฤษนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาควรที่จะกำหนดมาตรฐานการผลิตครูสอนเฉพาะด้านให้เหมาะสม ครูสอนวิชาภาษาอังกฤษที่จะระดับปริญญาตรีควรที่จะต้องสอบผ่านมาตรฐานหรือมีการกำหนดการทดสอบที่เป็นมาตรฐานที่ค่อนข้างสูงให้กับผู้ที่ต้องการจะเป็นครูสอนวิชาภาษาอังกฤษ

ประการที่สาม อีกปัญหาที่สำคัญที่ประเทศไทยต้องเผชิญก็คือการตัดสินใจว่าเราจะยึดสำเนียงภาษาอังกฤษแบบใดถึงจะเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย มีคำถามหนึ่งที่สำคัญเกิดขึ้นมาว่า สรุปลแล้วประเทศไทยเองควรจะใช้หรือยึดสำเนียงของเจ้าของภาษาหรือว่าของผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ของภาษาอังกฤษทั่วโลก ประเทศไทยเองถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการขยายตัวหรือการใช้ภาษาอังกฤษที่เพิ่มมากขึ้น (expanding circle) ซึ่งภาษาอังกฤษถูกใช้เป็นภาษาต่างประเทศ โดยจำนวนของประชากรหรือคนที่ใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศนี้มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปรากฏการณ์นี้เป็นการสร้างหรือเพิ่มโอกาสให้มีการสื่อสารกันเป็นภาษาอังกฤษมากขึ้นในกลุ่มประชากรที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแรกหรือเป็นภาษาที่สอง ประชากรของประเทศต่างๆเหล่านี้ก็จะมีโอกาสที่จะได้สนทนาหรือพูดคุยกันต่อหน้ามากขึ้นโดยใช้ภาษาอังกฤษที่หลากหลาย (varieties of English) ซึ่ง Baker (2012) ได้เสนอคำแนะนำว่าการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยนั้นในเบื้องต้นแล้วไม่ควรที่จะยึดสำเนียงของเจ้าของภาษาเป็นหลักเนื่องจากว่าประชากรหรือผู้ใช้ภาษาอังกฤษในประเทศไทยนั้นไม่ได้มีโอกาสมากนักที่จะใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อกับกลุ่มประเทศที่อยู่ในกลุ่ม Inner circle ที่จะมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ดังนั้นแล้วการเตรียมพร้อมให้กับนักเรียนหรือผู้ใช้ภาษาอังกฤษให้มีความพร้อมในการรับมือกับความหลากหลายของสำเนียงภาษาอังกฤษ (varieties of Englishes) จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นแล้ว เราควรจะมีมุมมอง

ความสนใจไปที่การนำเสนอหรือจัดให้นักเรียนหรือผู้ใช้ภาษาอังกฤษเองได้คุ้นชินกับสำเนียงของภาษาอังกฤษที่หลากหลาย (a variety of English accents) และส่งเสริมให้ผู้เรียนให้มีความสามารถในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในห้องเรียนภาษาอังกฤษอีกด้วยเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (วิไลวัลย์ ก้องเกิด, 2013) ดังนั้นแนวทางการแก้ไขหรือต้องเตรียมการสำหรับประเด็นนี้ก็คือควรพยายามให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยกับสำเนียงของภาษาอังกฤษที่หลากหลายให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อในการเรียนการสอน เช่น หนังสือเรียน การใช้หนังสือเรียน หรือการเลือกสื่อการเรียนการสอนในประเทศไทยนั้นส่วนมากแล้วจะถูกเลือกโดยโรงเรียนเป็นผู้กำหนด ซึ่งหนังสือส่วนใหญ่ที่ถูกเลือกมาใช้จะมาจากบริษัทในเชิงการค้าและจะถูกเขียนหรือแต่งโดยเจ้าของภาษา ต้องยอมรับว่าหนังสือส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกออกแบบมาหรือแต่งมาเพื่อให้เหมาะสมหรือใช้ในบริบทของเจ้าของภาษา ถึงแม้ว่ารูปแบบหรือลักษณะทางภาษาที่ใช้ในหนังสือเรียนนั้นจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสำหรับในด้านเนื้อหาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาแล้วค่อนข้างมีความแตกต่างกันกับบริบทของผู้ใช้ภาษาที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา (non-native speaker of English) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ดังนั้นเพื่อให้ได้หนังสือเรียนหรือสื่อการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์ความต้องการได้ตรงประเด็น ประเทศไทยควรจะมีการแก้ปัญหานี้ด้วยการหาผู้เชี่ยวชาญหรือนักการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถตรงสาขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่เป็นนานาชาติ (global context) เพื่อมาทำการออกแบบหรือแต่งตำราเรียนนี้ ซึ่งควรจะต้องมีกระบวนการในการทำวิจัย ผ่านการระดมสมองจากผู้ที่เกี่ยวข้องและทำการออกแบบหนังสือเรียนเพื่อใช้ในกระบวนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

สรุป

เมื่อก้าวโดยสรุปความแล้ว เราจะเห็นประเด็นปัญหาที่สำคัญและแนวทางที่เป็นไปได้ในการที่จะทำให้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยประสบความสำเร็จหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการสอนวิชาภาษาอังกฤษในฐานะภาษาโลก ซึ่งกระบวนการในการแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

- Baker, W. (2012). English as a lingua franca in Thailand: Characterisations and implications. *Englishes in Practice*, 1, 18-27.
- Bolton, K. (2013). World Englishes, Globalisation, and Language Worlds. In: *Of Butterflies and Birds, of Dialects and Genres: Essays in Honour of Philip Shaw/ [ed] Nils-Lennart Johannesson, Gunnel Melchers, Beyza Bjorkman*, Stockholm: Acta University Stockholmiensis, 2013, p.227-251.
- Galloway, N. & Rose, H. (2014). Using listening journals to raise awareness of Global Englishes in ELT. *ELT Journal.*, 1-11. doi:10.1093/elt/ccu021
- Geringer, J. (2003). Reflections of professional development: toward high-quality teaching and learning. *Phi Delta Kappan*, 84(5), 373.
- Kachru (1985). Standards, codification and sociolinguistic realism: the English language in the Outer Circle. In R. Quirk and H.G. Widdowson (eds). *English in the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Noom-ura, S. (2013). English-Teaching Problems in Thailand and Thai Teachers' Professional Development Needs. *English Language Teaching*, 6(11).139-147.
- Wang, H.S. (2013). Global English as a Trend in English Teaching. *Intercultural Communication Studies XXII*: 1, p.26-32.
- Kongker, W. (2013). Teaching English in the era of English used as a lingua franca in Thailand. *Executive Journal*, 4, p.3-12.